

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Pólsandwiczowe kompleksy niklu z karbenami *N*-heterocyklicznymi: synteza, struktura i aktywność katalityczna w wybranych reakcjach

mgr inż. Łukasz Banach

Promotor: dr hab. inż. Włodzimierz Buchowicz

W pierwszym etapie badań podjąłem się prac polegających na podstawieniu anionu chlorkowego w kompleksach $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{Cl})(\text{NHC})]$. Posługując się reakcją metatezy soli otrzymałem jedenaście nowych związków niklu. Trzy elektrycznie obojętne kompleksy $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{A})(\text{NHC})]$ ($\text{A} = \text{CF}_3\text{CO}_2, \text{NO}_3$; $\text{NHC} = \text{IMes}, \text{SIMes}$) oraz osiem związków jonowych $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{N}\equiv\text{CR})(\text{NHC})]^+[\text{A}]^-$ ($\text{R} = \text{CH}_3, \text{C}(\text{CH}_3)_3$; $\text{NHC} = \text{IMes}, \text{SIMes}, \text{SIPr}, \text{Bn}_2\text{Bimy}$; $\text{A} = \text{PF}_6, \text{ClO}_4, \text{CF}_3\text{SO}_3, \text{NO}_3$). Kompleks $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{NO}_3)(\text{IMes})]$ wyróżniał się właściwościami spektroskopowymi. Przesunięcie chemiczne sygnału atomów wodoru liganda cyklopentadienylowego w $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{NO}_3)(\text{IMes})]$ było niespotykane niskie i wykazywało silną zależność od temperatury. Poczynione obserwacje interpretuję jako efekt równowagi spinowej w tym kompleksie. Efektywność otrzymanych przeze mnie związków jonowych $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{NCR})(\text{NHC})]^+[\text{A}]^-$ jako prekatalizatorów polimeryzacji styrenu w obecności MAO była niższa od oczekiwanej (najwyższa uzyskana wartość $\text{TON} = 420$). Przyczyny tego upatruję w trwałym wiązaniu nitrylu przez nikiel. Wskazują na to wyniki przeprowadzonych przeze mnie prób podstawienia tego liganda cząsteczką styrenu. Dużo bardziej aktywne w polimeryzacji styrenu okazały się elektrycznie obojętne kompleksy $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{CF}_3\text{CO}_2)(\text{IMes})]$ ($\text{TON} = 940$) i $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{CF}_3\text{CO}_2)(\text{SIMes})]$ ($\text{TON} = 1000$). Wszystkie z otrzymanych przeze mnie związków z powodzeniem wykorzystałem jako prekatalizatory sprzęgania Suzuki-Miyaura (najwyższa uzyskana wartość $\text{TON} = 29$).

Druga część moich badań miała na celu określenie jaki wpływ na właściwości $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{X})(\text{NHC})]$ ma elektrono-donorowość liganda NHC. Otrzymałem pięć nowych kompleksów $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{Cl})(\text{NHC})]$ ($\text{NHC} = \text{IMes}^{2\text{Me}}, \text{IMes}^{\text{Me}}, \text{IMes}^{\text{OPiw}}, 1,2,4\text{-TBn}, \text{Bn}_2\text{Bimy}$). Wykorzystane ligandy NHC różnią się budową w pozycjach 4 i 5 karbenowego heterocykla, a tym samym właściwościami elektronowymi. Poprzez hydrolizę ugrupowania estrowego w $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{Cl})(\text{IMes}^{\text{OPiw}})]$ otrzymałem również kompleks $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{Cl})(\text{IMes}^{\text{O}})]$. Wyniki standardowych analiz wskazywały, że IMes^{O} w $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{Cl})(\text{IMes}^{\text{O}})]$ istnieje wyłącznie w postaci formy karbonylowej.

Wykorzystując wymianę izotopową H/D wykazałem, że w skoordynowanym do niklu ligandzie IMes^O zachodzi równowaga ketonowo-enolowa. Dane krystalograficzne dostarczyły dowodów, że podstawienie w pozycji 4 i 5 imidazolowego układu heterocyklicznego liganda NHC ma wpływ na strukturę tego heterocykla, nie powodując jednak zmian w geometrii centrum koordynacji. Wykorzystując kompleks $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{Cl})(\text{SIPr})]$ ustaliłem, że obniżenie temperatury oraz wydłużenie czasu reakcji polimeryzacji metakrylanu metylu zwiększa efektywność tego procesu (wzrost TON z 340 do 470). Otrzymane związki wykorzystałem jako prekatalizatory sprzęgania Suzuki-Miyaura (najwyższa uzyskana wartość TON = 24) i polimeryzacji metakrylanu metylu (najwyższa uzyskana wartość TON = 610).

Trzecia część badań dotyczyła wpływu powiększenia heterocyklicznego układu liganda NHC (ponad powszechnie stosowany pięcioczłonowy) na właściwości kompleksów $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{X})(\text{NHC})]$. Znane z literatury naukowej reakcje stosowane do syntezy $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{X})(\text{NHC})]$ z pięcioczłonowymi NHC okazały się nieskuteczne w przypadku sześć-, siedmio- i ośmioczłonowych prekursorów karbenów. W celu otrzymania pożądaných związków opracowałem nową metodę syntetyczną. Skuteczne okazało się dodawanie do $[\text{Ni}(\text{X})_2(\text{DME})]$ roztworów cyklopentadienylolitu i odpowiedniego karbenu. Otrzymałem w ten sposób pięć kompleksów $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{X})(\text{NHC})]$ (X = Cl, Br; NHC = SIMes, 6-Mes, 7-Mes, 8-Mes). Dane krystalograficzne wykazały, że powiększeniu karbenowego heterocykla liganda NHC w $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{X})(\text{NHC})]$ towarzyszy zwiększenie zatłoczenia przestrzennego wokół niklu oraz wydłużenie wiązania Ni-C_{karben}. Kompleks $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{Br})(8\text{-Mes})]$ okazał się nietrwały w roztworze i dawał widmo ¹H NMR o znacznie poszerzonych sygnałach, nawet w temperaturze -50 °C. Przypisuję to dużej aktywności konformacyjnej karbenowego heterocykla i dysocjacji liganda NHC wynikającej z zatłoczenia sterycznego wokół niklu w $[\text{Ni}(\eta^5\text{-C}_5\text{H}_5)(\text{Br})(8\text{-Mes})]$. Otrzymane kompleksy wykorzystałem jako prekatalizatory reakcji sprzęgania Kumady-Tamao-Corriu (najwyższa uzyskana wartość TON = 98). Najbardziej aktywne okazały się kompleksy z ligandem NHC o sześcioczłonowym heterocyklicznym układzie karbenowym.